

Filosofický ústav AV ČR – Kabinet pro klasická studia, v.v.i.	Asociace učitelů klasických jazyků	Ústav klasické archeologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy
--	---	--

Letní škola klasických studií XIX, 2011

UMĚNÍ ŽÍT, UMĚNÍ UMÍRAT (*ars vivendi, ars moriendi*)

Letní škola se koná v Praze, v Konferenčním centru FLÚ, Husova 4A, Praha 1

1. července 2011 (pátek)

9,30- 10,30 zápis

10,30- 10,45 JIŘÍ BENEŠ, JIŘÍ MUSIL, zahájení

10,45-12,15 **čtení**

JANA KEPARTOVÁ (FLÚ AV ČR – KKS Praha), *Člověk a smrt na římských náhrobcích*

V několika náhrobních textech si ukážeme charakteristiky sepulkrálních textů a přečteme si ukázky nápisů. Texty budou předem zveřejněny na webových stránkách Letní školy.

Odpoledne – přednášky

13,30-14,30 **JAN BOUZEK (ÚKAR, FF UK Praha), *Pohřební rituály a nekropole homérské doby***
Homérské pohřby popsané v Iliadě, se staly vzorem pro pohřby aristokracie v 8. a 7. století, kdy se vedoucí elita snažila prezentovat jako nástupci homérských hrdinů. Týkalo se to nejen mateřského Řecka (Athény, Argos, Thessalie, Euboia, kde je v Lefkandi takový hrob doložen již v 10. století), ale také nově založených kolonií, kde se *ktisteis* příslušných nových osad srovnávali s homérskými zakladateli a byli také podobně uctíváni. Doklady takových hrobů známe z jižní Itálie i z Černomoří (např. z Orgame v dnešní, Rumunsku).

14,45-15,45 **IVA ONDŘEJOVÁ (ÚKAR, FF UK Praha), *Attické nekropole klasického období***
Attické nekropole archaického a klasického období
Přednáška se soustředí zejména na nerozsáhlejší a nejslavnější athénské pohřebiště Kerameikos a funerální památky, které odtud pocházejí. Dále bude zmíněno rovněž několik dalších hrobových soch, zejména z archaického období, které byly nalezeny v Attice. Výklad bude doplněn o ukázky zobrazení pohřebních scén na attických vázách 5.století př.Kr., zvláště na bílých lékythech, kde se s těmito výjevy setkáváme nejčastěji.

16,00-17,00 **STANISLAVA KUČOVÁ (ÚKAR, FF UK Praha), *Pojetí smrti u Etrusků: Vanth a Lasy***
Příspěvek se týká pojetí smrti u Etrusků, jejich představ o posmrtném životě a s tím související ikonografie. Podrobněji bude probírána ikonografie etruské bohyně smrti Vanth, její zobrazení především na bronzových zrcadlech, cistách, náhrobních stélách a dalších artefaktech, všude, kde se vyskytuje v podsvětních scénách nebo s motivy smrti. Budou uvedeny atributy, s nimiž bývá zobrazována, a bytosti, které ji doprovázejí. Z nich pak největší pozornost bude věnována okřídleným Lasám a jejich výskytu v pohřebním kontextu.

17,15-18,15 **JIŘÍ MUSIL (ÚKAR, FF UK Praha), *Nekropole a pohřbívání v římských provinciích***

Římané si do nových provincií přinesli kromě fungující armády a organizace správy také svůj životní styl a představy o posmrtném životě a způsob pohřbívání zemřelých. Právě v této oblasti se i v provinciích projevovaly také prvky patřící původnímu obyvatelstvu a ve vztahu k zemřelým se tak setkáváme s celou řadou skutečností, které jsou výsledkem prolínání a vstřebávání různých kulturních představ a prvků. Mnohdy došlo k poměrně výraznému přebírání a spíše jen modifikacím původních zvyklostí (např. Egypt), jinde se výrazněji prosazují římské vlivy, byť uzpůsobené novému prostředí, jak tomu bylo obou Germániích, Noriku či Panonii.

2. července 2011 (sobota)

Dopoledne – **čtení**

- 8,45-9,45 **JIRÍ ČEPELÁK (ÚŘLS, FF UK Praha, Vivarium novum, Řím), *Magnum est honeste mori, prudenter, fortiter... an histrionis instar?***
Snad každý chtěl jako dítě nastoupit do stroje času a podniknout cestu proti proudu dějin. Úspěch takové výpravy by však závisel na mnoha okolnostech a nástrahách, které nelze předvídat, např. za vlády císaře Nerona. Jak to bylo se Senekovou smrtí? A jak s Petroniem? Jak bychom se na jejich místě zachovali my? Pokusme se na základě vyprávění v Tacitových *Letopisech* vypravit do dávné minulosti, znovu ji prožít a latinsky pohovořit o tom, co se stalo a jaký význam to může mít pro nás, kteří žijeme o téměř dva tisíce let později.
- 9,55-10,55 **PAVLÍNA ŠÍPOVÁ (FLÚ AV ČR – KKS Praha), řecká četba: *Liturgický hymnus Agni Parthene***
Liturgický hymnus Agni Parthene od sv. Nektaria Aiginského vychází z tzv. Theotokaria (knihy hymnů na Bohorodici). Patří k nejmladším, nekrásnějším a neznámějším dílům pravoslavného světa, jež živě odráží a zprostředkovává nejstarší byzantskou tradici v současném světě.
- 11,00-12,30 **KATARÍNA PETROVIČOVÁ (ÚKS, FF MU BRNO), *Ars vivendi sive ars bibendi***
Symposion, nepochybně velmi pozoruhodný druh společenské komunikace u vína, lze považovat za vrcholný projev antického společenského i intelektuálního života. S ohledem na svůj význam našla tato jedinečná společenská instituce svůj výraz přirozeně také v literatuře. Společně nahlédneme do prostředí symposia, tak jak je popsáno v některých literárních památkách, a v nich se zaměříme na charakteristické rysy symposia, zejména potom vzdělávací tendence v různých podobách, vážné, humorné i ostře kritické.

Odpoledne – **přednášky**

- 13,30-14,30 **DANIELA ČADKOVÁ (FLÚ AV ČR – KKS Praha), *Komedie jako ars vivendi***
Přednáška se bude zabývat základními principy žánru komedie s poukázáním k jejich antickým kořenům. Zároveň bude tento žánr konfrontován se zákonitostmi tragédie. Předpokládá se čerstvá znalost těchto komedií: Aristofanovi Ptáci, Plautův Tlučhuba (Chlubný voják) a Terentiův Kleštěnec, aby se účastníci mohli aktivně podílet na práci s texty.
- 14,45-15,45 **ALENA SARKISSIAN (FLÚ AV ČR – KKS Praha), *Tragédie jako ars moriendi***
Přednáška se bude zabývat základními principy žánru tragédie s poukázáním k jejich antickým kořenům. Zároveň bude tento žánr konfrontován se zákonitostmi komedie. Předpokládá se čerstvá znalost Eurípidova *Hippolyta* a *Ióna* a Ibsenovy *Nory*, aby se účastníci mohli aktivně podílet na práci s texty.
- 16,00-17,00 **MAGDALÉNA JACKOVÁ, *Veni, puer, disce mori!* (*Motiv smrti v jezuitských školských hrách*)**
Přednáška se bude zabývat různým pojetím smrti v jezuitských školských hrách: smrtí jako vítaným cílem mučedníků, prostředníkem k pochopení světské marnosti i nejhroznějším trestem pro hříšníky - smrtí věčnou, tj. věčným zatracením. Zvláštní pozornost budu věnovat

intermediu ze hry Arnolda Engela „Costis sive Catharis Partheno-Martyr Alexandrina“ (1656), jehož obsahem je spor Smrti a Cupida o to, kdo víc škodí lidstvu..

18,00

Společenský večer

3. července 2011 (neděle)

Dopoledne – **čtení**

8,45-9,45 **JAN ODSTRČILÍK (ÚŘLS, FF UK Praha): *Quid malis discipulis accidere possit? sive De arte studendi et moriendi...***

Byl-li student ve středověku neopatrný a zahrával-li si nerozvázně s temnými silami, mohlo se mu přihodit všelicos a často to pro něj nekončilo zrovna dobře. Na pár příhod takových nešťastných studentů, které jsou obsažené v bohemikálním rukopisu De modulo studendi z 15. století, se společně podíváme a latinsky o nich pohovoříme, hlavně však zkusíme sami domyslet, co ještě všechno jiného by se takovým neřádným studentům mohlo stát. Obsahu rukopisu pak odpovídá i jeho jazyk - poctivá středověká "bona latinisacio", která třeba je na půldruhého tisíciletí vzdálena ciceronské latině, nepostrádá zvláštního půvabu.

9,55-10,55 **MARKÉTA KORONTHÁLYOVÁ (FLÚ AV ČR – KKS Praha), *Život a smrt ve středověkém klášteře: Nářek nad smrtí bratra Gerarda v Bernardových Kázáních na Píseň písní (Kázání XXVI).***

Život a smrt ve středověkém klášteře: Nářek nad smrtí bratra Gerarda v Bernardových Kázáních na Píseň písní (Kázání XXVI). Když Bernardovi zemřel jeho rodný i řeholní bratr, který mu byl v životě nezastupitelnou oporou, zareagoval na to prudkým výbuchem citu v kázání, které náhle opouští téma Písně písní a nese v sobě všechny rysy obvyklé v antických i starověkých „útěchách“. Bernard hledá pro sebe i pro ostatní řeholní bratry cestu, jak se s touto smrtí vyrovnat.

11,00-12,30 **JIRÍ MATL (FLÚ AV ČR – KKS, Praha): *E litteris manu scriptis recte legendis vivam et moriar (?)***

Může se stát, že se ocitneme tváří v tvář středověkému, renesančnímu či baroknímu záznamu textu. Třeba se na nás jako na klasického filologa obrátí někdo, kdo na nás a na naši znalost latiny spoléhá a potřebuje poradit ... Na praktických případech si proto ukážeme, jak je důležité správně a přesně přečíst rukopisný pramen, s nímž pracujeme. A několik zajímavých ukázek autentických zápisů ze středověku, renesance i baroka si zkusíme spolu přečíst. Protože se bude jednat také o zápisy hudební, dojde i na praktické ukázky nástrojů a zpěvů.

Odpoledne – **přednášky**

13,30-14,30 **JOSEF FÖRSTER (FLÚ AV ČR – KKS Praha), *Ars vivendi et ars moriendi na příkladu barokních misionářů českého původu***

V přednášce se budeme zabývat možnou motivací odchodu našich misionářů doby barokní na misie, jejich literární sebe prezentaci zachycenou v listech a cestovních zprávách. Zvláště těžký osud potkal jezuitu Augustina Strobacha a Jindřicha Václava Richtera, kteří svůj život ukončili mučednickou smrtí. Františkáni Remedius Prutký a Martin Lang tomuto osudu unikli jen o vlasek. Osudy těchto františkánů spojené s odsouzením na smrt, vězněním, přípravou poprav a nečekaným osvobozením na poslední chvíli jsou vylíčeny v Prutkého rukopisném *Itinerariu*, z něhož budeme číst ukázky. Dotkneme se i pozdějšího literárního zpracování osudů našich misionářů (např. F. Křelina: *Amarú, syn hadí*, 1942 aj.).

- 14,45-15,45 **MARTIN SVATOŠ (FLÚ AV ČR – KKS Praha), *Pomíjivost lidského života a podoby smrti v literatuře 17. a první poloviny 18. století***
Na základě literárních ukázek různých žánrů a jazyků přednáška seznámí posluchače s obrazy pomíjivosti lidského života, nicotnosti lidské existence, marnosti tohoto světa a s podobami smrti a věčnosti, které byly společné pro literaturu 17. a první poloviny 18. století v celé Evropě.
- 16,00-17,00 **MAGDA MACHKOVÁ (Obrazárna Pražského hradu, Správa Pražského hradu), *Příběh proměny. Diana a Aktaion Bernaerta de Rijckere (1535–1590)***
Antický příběh o osudovém střetnutí bájného lovce Aktaiona s bohyní Dianou (Artemis), zdramatizovaný především básníkem Ovidiem v *Proměnách*, dosáhl výjimečné popularity ve Francii 16. století, kde se pod vlivem společenského, politického i kulturního prostředí stal jakýmsi kultovním příkladem manýrismu tzv. fontainebleauské školy. Důkazem je i obraz Bernaerta de Rijckere ze Sbírek Pražského hradu. Seznámíme se se zajímavým a vlivným kontextem, v němž bylo vytvořeno překvapivé množství děl s touto tematikou, zasahujícími až na pražský rudolfínský dvůr, a zároveň představí méně obvyklé pohledy na proměnu hrdiny Aktaiona.

4. července 2011 (pondělí)

Dopoledne – **exkurze**

9,30-??

JAN BAŽANT (FLÚ AV ČR – KKS Praha) *Smrt v barokní zahradě. Vrtbovská zahrada v Praze jako Adonidova zahrada*

V sochařské i malířské výzdobě Vrtbovské zahrady v Praze (1713-1723) hraje důležitou roli Adonis a jeho tragická smrt. Temné téma nebylo pro zahradu určenou k radovánkám vybráno náhodně, ale bylo důležitou součástí jejího poselství. Ideový program zahrady byl založen na antitezi Adonidovy milenky, Venuše, a ctnostné Minervy.